

נא לא להוציא מביהכ"נ עד יום ב'
ואם בדעת הגבאים לגונוזו במוצ"ש,
ניתן לקחת במוצ"ש.

דבררי היהימם

דרשות ומאמרים
מלאים וגדושים בדבקות ואהבת ה'
מלווים בסיפורים מלהיבי הנפש
על סדר

שופטים

◆ דעת תורה ◆

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי
יוסף חיים ב"ר דניאל זצ"ל אליהו

לתרומות והנצחות
054.8428679

כל הזכויות שמורות

למחבר

לפרטים

054-8428679

לקבלת החוברת ניתן לשלוח
בקשה לכתובת המייל:

D0548428679@gmail.com

וכן ניתן להוריד דרך אתר דרשו

שופטים

דעת תורה

וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יי' וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִרְוּדָה: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִרְוּדָה וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וְשְׂמָאל: (דברים יז י-יא).

ימין ושמאל – אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל: (רש"י)

כתב הרמב"ן: ימין ושמאל – אפילו אם אומר לך על ימין שהוא שמאל, או על שמאל שהוא ימין, לשון רש"י. וענינו, אפילו תחשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימינך לשמאלך, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה? אבל תאמר, כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותיו ככל אשר ירוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר, ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו.

וזה כענין רבי יהושע עם רבן גמליאל ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו (ראש השנה כה.).

מובא שם, שבאו עדים בסוף חודש אלול, והעידו שראו את הלבנה ביום השלושים לחודש אלול, וקיבלם רבן גמליאל וקידש את חודש

תשרי, והנה בליל עיבורו, דהיינו בלילה שזה ליל שלושים ואחד מחודש אלול, לא ראו את הלבנה, אמר רבי יהושע עדי שקר הם, והיום בלילה זה א' תשרי. נמצא שלפי שיטת רבי יהושע, צום יום כיפור יחול, למחרת הצום לשיטת רבן גמליאל.

שלח לו רבן גמליאל לרבי יהושע: גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך. הלך ומצאו רבי עקיבא את רבי יהושע מיצר. אמר לו: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר: "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֲתֶם" (שמות כג ב) "אתם" – בין בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות, אלא אלו.

בא לו אצל רבי דוסא בן הורכינס, אמר לו: אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל – צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד מימות משה ועד עכשיו, שנאמר: "וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן נָדָב וְאָבִיהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כד ט) ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים? אלא ללמד: שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא כבית דינו של משה.

נטל מקלו ומעותיו בידו, והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו.

כיון שראה אותו, עמד מכסאו, ונשקו על ראשו, אמר לו: שלום עליך רבי ותלמידי! רבי – שלמדתני תורה ברבים, ותלמידי – שאני גוזר עליך גזירה, ואתה מקיימה כתלמיד. אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, קל וחומר קטנים לגדולים. שמתוך שהגדולים נשמעים לקטנים, נושאים קטנים קל וחומר בעצמן.

ממשיך הרמב"ן: והצורך במצוה הזאת גדול מאד, כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא, שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות. וחתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה, בין שקבלו פירושו עד מפי עד ומשה מפי הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה, כי על הדעת

שלהם הוא נותן לנו התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין.

כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. ולשון ספרי (שופטים קנד) אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם:

כתב החינוך: (מצוה תצו) משרשי המצוה: לפי שדעות בני האדם חלוקין זה מזה, לא ישתוו לעולם, הרבה דעות בדברים, ויודע אדון הכל ברוך הוא, שאילו תהיה כוונת כתובי התורה מסורה ביד כל אחד ואחד מבני אדם איש איש כפי שכלו, יפרש כל אחד מהם דברי התורה כפי סברתו וירבה המחלוקת בישראל במשמעות המצוות, ותעשה התורה ככמה תורות, על כן אלהינו שהוא אדון כל החכמות, השלים תורתנו תורת אמת עם המצוה הזאת, שצונו להתנהג בה, על פי הפירוש האמתי המקובל לחכמינו הקדמונים ע"ה.

ובכל דור ודור גם כן שנשמע אל החכמים הנמצאים, שקבלו דבריהם ושתו מים מספריהם, ויגעו כמה יגיעות בימים ובלילות להבין עומק מליהם ופליאות דעותיהם, ועם ההסכמה הזאת נכוין אל דרך האמת בידיעת התורה, וזולת זה אם נתפתה אחר מחשבותינו ועניות דעתנו לא נצלח לכל.

ועל דרך האמת והשבח הגדול בזאת המצוה אמרו זכרונם לברכה בספרי לא תסור ממנו ימין ושמאל, אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין לא תסור ממצותם, כלומר: שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים, אין ראוי לנו לחלוק עליהם אבל נעשה כטעותם, וטוב לסבול טעות אחד ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו שבזה יהיה חורבן הדת וחלוק לב העם, והפסד האומה לגמרי.

ומפני ענינים אלה נמסרה כוונת התורה אל חכמי ישראל, ונצטוו גם כן שיהיו לעולם כת מועטת מן החכמים כפופה לכת המרובין. וכו'.

מהי דעת תורה?

בהקדמה של הרב בנימין לובאן שליט"א לספר חידושי הלב (שיחות מוסר מראש ישיבת חפץ חיים באמריקה הרב אלתר חנוך לייבאוויטש זצ"ל). כותב: ראשית נבאר מהי דעת תורה? הסוגיה העומדת כאן לדיון, היא מדוע עלינו לשמוע לדעתם של גדולי תורה אף בדברים שאין מהותם תורה? בדברים שאינם כלולים בארבעת חלקי שולחן ערוך? מה היא סמכותם של גדולי התורה לפסוק ולהכריע בדברים שהם מעניני העולם הזה? כגון סוגיות פוליטיים וכדומה.

סוגיה זו היא מן החמורות, ולצערינו לא כולם, גם כאלה הנאמנים לתורה ולמצותיה ישיבו על שאלות אלו בחיוב.

ישנם בעונותינו רבים אשר קובעים לעצמם גבולות בכל הקשור לסמכותה של דעת תורה, משום שאינם מודעים למשמעותה האמיתית, הסיבה לאי קבלת מרותם המוחלטת של גדולי ישראל, נעוצה בחוסר הידיעה למהותה המחייבת של דעת תורה.

נבוא ונשאל כל אדם, מדוע יש לשמוע לגדולי התורה? יש שיענה, משום שכך גזר הבורא יתברך בתורתו הקדושה 'וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרְדָה'

יש שיאמר, שגדולי ישראל יש להם סייעתא דשמיא מיוחדת, להשיב ולהורות את ההוראה הנכונה.

יש שיאמר, שגדולי ישראל אין כמוהם בחכמה ובתבונה, ולכן מן הנכון שנשמע לעצתם.

יש שיאמר, שגדולי התורה לרוב עיונים ויגיעתם בתורה, רכשו בנפשם את ישרות התורה ואת מבטה על כל חלקי החיים, ומשום כך הוראתם היא הוראה המתאימה עם דעת התורה.

אמר ראש הישיבה (ישיבת חפץ חיים באמריקה הרב חנוך אלתר לייבאוויטש) למרות שכל הטעמים הנ"ל הם אמת, מכל מקום לא זהו הטעם העיקרי המחייב אותנו לציית להוראת גדולי התורה.

הטעם העיקרי הוא, שדעתם של גדולי התורה היא דעת תורה פשוטו כמשמעו, בהוראתם לנו את המעשה אשר נעשה בכל חלקי החיים, הם אומרים לנו את דעת התורה, כלומר מהי דעת התורה עצמה במקרה הנדון לפנינו, וכמו שמצאנו בתורה הלכות תפילה, הלכות שבת, הלכות בשר בחלב, הלכות מקח וממכר, כך יש בתורה הלכות פסוקות על הנהגת האדם בכל מקרה ומקרה אשר יזדמן לפניו.

הלכות אלו מפוזרות בתנ"ך ובמפרשיו ובדבריהם הרחבים מיני ים של חכמינו ז"ל, והסיבה שהלכות אלו אינן מקובצות ומסודרות במקום אחד כמו שאר ההלכות המסודרות בארבעת חלקי השולחן ערוך, אין זה משום שהן חלילה פחותות בערכן משאר ההלכות, אלא רק מפני שהלכות אלו אינן ניתנות לפירוט משום ריבוי פרטיהן ושינוי מהותן לפי הזמן האדם והמקום.

והדברים מפורשים בדבריו של הרב המגיד בסוף הלכות שכנים וז"ל: תורתנו התמימה נתנה בתקון מדות האדם ובהנהגתו בעולם כללים באמרה "קדושים תהיו" והכוונה כמו שאמרו ז"ל קדש עצמך במותר לך, שלא יהא שטוף אחר התאוות, וכן אמרה "ועשית הישר והטוב" והכוונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם, ולא היה מן הראוי בכל זה לצוות פרטים, לפי שמצות התורה הם בכל עת ובכל זמן ובכל ענין, וההכרח חייב לעשות כן, ומדות האדם והנהגתו מתחלפות לפי הזמן והאישים. עכ"ל.

מכל הנ"ל למדנו, שהבא לפסוק בהלכות אלו, לא די שתהיה לו ידיעה מקיפה בדברי חז"ל, אלא עליו גם להבין הבנה עמוקה בדבריהם כדי להבינם אל נכון, וזו היא נחלתם של גדולי התורה האמיתיים שקיבלו במסורה מגדולי הדורות שקדמו להם, כיצד לגשת לדברי חז"ל וכיצד לראות את ההלכות וההוראות הצפונות בדבריהם הקצרים, וכך הם מורים לנו את הדרך אשר נלך בה, ואת המעשה אשר נעשה.

מחוייבים אנו לשמוע אל דבריהם כי לא דבריהם המה, ולא מחכמתם הגדולה מורים הם לנו את הוראתם, אין הם אלא מגלים וחושפים לנו את ההלכה הפסוקה שנאמרה על הנדון העומד לפנינו ממש, כי כמו שישנה הלכה פסוקה בהלכות טרפות, כך ממש ישנה הלכה פסוקה בכל מקרה ומקרה במקרי החיים.

הגמ' אומרת (מכות כב:) אמר רבא: כמה טיפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבא וכו'. (כמה טיפשים האנשים שעומדים לפני ספר תורה ולא עומדים בפני תלמיד חכם)

המהר"ל (נתיבות עולם נתיב התורה פי"א) מבאר, את הטעות של אותם אנשים. בא להודיע על מעלת החכם שלא יאמר האדם, כי בעל התורה, הוא כמו שאר האדם, ואין שם "תורה" נקרא עליו, רק אדם שיודע תורה, ודבר זה אינו, רק כי תלמיד חכם כמו עצם התורה, ויש לו דמיון גמור אל התורה.

אנשים חושבים שתלמיד חכם זה מי שיודע הרבה תורה, אבל הוא אדם רגיל, והאמת היא שתלמיד חכם הוא עצם התורה, ויש עליו שם תורה.

ובמקום אחר כותב המהר"ל (בח"א נדרים פא) כי התלמיד חכם בעם, הוא כמו השכל בגוף האדם.

וממשיך המהר"ל, ובודאי דבר זה הוא הטעם שאמרה התורה "לא תסור ימין ושמאל מכל אשר יורוך" כי החכמים הם עצם התורה גם כן, וכמו שגזר השי"ת ונתן התורה לישראל, כך נתן החכמים, והם גם כן עצם התורה וכו'.

מבואר מדברי המהר"ל, שהמקור לעניין דעת תורה שנלמד מ"לא תסור" הוא עניין זה, שתלמיד חכם הוא עצם התורה, וממילא דעתו היא דעת תורה.

*

הגמרא מספרת (גיטין נו.) בזמן המצור שעשו הרומאים בבית שני, החליטו הבריונים בירושלים שלא להיכנע, אלא לצאת להלחם, וכתוצאה מכך שרפו את כל מחסני המזון שהיה בירושלים, כדי שעם ישראל יצא להלחם.

ראש הבריונים בירושלים היה שמו "אבא סקרא" בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי.

שלה רבן יוחנן בן זכאי שליח, לאבא סקרא שיבוא אליו בסתר שלא ידעו מכך הבריונים.

כשהגיע "אבא סקרא" לרבי יוחנן, אמר לו רבי יוחנן עד מתי תעשו כן, להמית את כל הקהל הזה ברעב!?

אמר לו אבא סקרא ומה יש ביכולתי לעשות? הרי אם אומר להם דבר בענין זה שנעשה שלום עם הרומאים מיד יהרגו אותי.

אמר לו רבן יוחנן לאבא סקרא: תן לי איזו תחבולה, שאוכל לצאת מהעיר, בלא שימנעוני הבריונים, כי אפשר שיהיה על ידי זה מעט הצלה לבני העיר.

אמר לו אבא סקרא: תפרסם על עצמך שמועה שהנך חולה, ומתוך כך יבואו אנשים לדרוש בשלומך ויתפרסם שאתה חולה, ולאחר זמן שים איזה דבר עם ריח רע לידך, כדי שיצא הקול שרבן יוחנן נפטר.

ותוציא הוראה שישאו את מטתך רק התלמידים שלך בלבד, ולא אדם אחר, כדי שלא ירגישו שהנך קל, כי יודעים האנשים העוסקים בקבורה, שבן אדם חי, קל יותר מן המת, ויבינו שאינך מת.

וכך עשה רבן יוחנן בן זכאי. כשהוציאו את רבי יוחנן במיטה לקוברו מחוץ לשערי העיר, אחזו במיטה רבי אליעזר מצד אחד, ורבי יהושע מצד אחר.

כאשר הגיעה ה"הלוייה" לפתח העיר ירושלים, שם היו הבריונים שומרים לבל יהין מישהו לצאת ולעשות שלום עם הרומאים, ביקשו הבריונים לדקור את "המת" ברמחים, לוודא שאכן מת הוא, שלא מערימים עליהם, אמר להם אבא סקרא: אל תעשו כן, שהרי יאמרו: שהיהודים דקרו את הרב שלהם.

בקשו הבריונים לפחות לדחוף את "המת", כדי שיצעק אם חי הוא, אמר להם אבא סקרא: אף זאת אל תעשו מפני שיאמרו: "רבן דחפו".

פתחו הבריונים את השער, ויצא רבן יוחנן בן זכאי מהעיר.

כשהגיע רבן יוחנן בן זכאי למקומו של אספסיינוס, אמר רבן יוחנן בן זכאי לאספסיינוס: שלום עליך המלך! שלום עליך המלך!

אמר לו אספסיינוס לרבן יוחנן: הנך חייב שתי מיתות: א' אינני מלך ואתה לועג לי כשאתה קורא לי "מלך". ויש מפרשים שהוא מורד במלכות שזה פגיעה במלך האמיתי.

ב' אם אכן מלך אני, כדברייך, מדוע לא באת אלי עד היום!?

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לאספסיינוס, אענה לך על טענותיך אחת לאחת:

א. מה שאמרת שאינך מלך, טעות היא בידך כי האמת היא שאתה כן מלך, שהרי נאמר: (ישעיה י לד) "וְהִלְבְּנוּן בְּאֲדִיר יְפוּל", שירושלים תפול בידי של אדיר, ואין אדיר אלא מלך, ואם לא היית מלך לא הייתה ירושלים נופלת בידך...

ב' מה שטענת מדוע לא באתי עד עתה, זה הוא מפני שהבריונים בירושלים לא נתנו לי לצאת מהעיר, ורק על ידי תחבולה שהערמתי עליהם הצלחתי לצאת מהעיר.

ותוך כדי הדברים הגיע שליח מרומא לאספסיינוס ובידו אגרת, שהקיסר מת, והחליטו חשובי רומי, להמליך אותך למלך.

נתבונן בדבר, רבן יוחנן בן זכאי קורא לאספסיינוס מלך, אפילו שבמציאות הוא אינו המלך, ולמרות שהוא יודע שבכך שהוא קורא לו מלך, הוא מורד במלכות, והמורד במלכות חייב מיתה, והוא עושה זאת אך ורק בגלל שהכתוב אומר שירושלים תפול ביד מלך.

ולכאורה הרי ירושלים עומדת ליפול ביד אספסיינוס וא"כ אומר הכתוב שהוא המלך.

וביאר הדברים: רבן יוחנן בן זכאי רואה בתורה הק' שכתוב שירושלים תפול ביד מלך, אם כן מבחינתו, אספסיינוס הוא מלך וזו המציאות, זה שאספסיינוס לא יודע על כך, זה לא ישנה את המציאות, ובהתאם למציאות הזאת מתנהג רבן יוחנן בן זכאי ולכן הוא קורא לאספסיינוס מלך, כי אין מציאות אחרת, ולמרות שבעיני בשר ודם זה

לא נראה כך, עד כדי כך שהוא נאשם כמורד במלכות, רבן יוחנן לא מתרגש מזה, ובהתאם למציאות הזאת הוא מסביר לאספסיינוס למה הוא כן מלך.

ואכן לא עובר כמה דקות והמציאות הזאת התבררה כנכונה, שכבר לפני כמה ימים מינו אותו למלך והוא לא ידע על כך.

זאת אומרת שדעת תורה פירושה מה התורה אומרת, וזו המציאות ואין זולתה כמ"ש חז"ל הקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם, והתורה היא המציאות ואין זולתה, וחכמי התורה שבכל דור ודור, הם הדעת תורה כי הם התורה עצמה כדברי המהר"ל.

ו"ש חז"ל "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" אפילו שאומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, כמו שאמר רבן יוחנן לאספסיינוס אתה מלך, והוא אומר לו, אני לא מלך, והיה נראה לאספסיינוס שרבן יוחנן טועה עד כדי כך שחשב שהוא צוחק עליו והוא מורד במלכות, על כך אומרת התורה לא תסור גם אם נראה לך שהרב טועה, לא תסור.

*

הגמרא מספרת (ברכות נח.) על רב ששת שהיה סגי נהור, ויום אחד עברה בעיר שיירה של המלך, וכולם יצאו לראות את פני המלך ויצא אתם גם רב ששת, על אף היותו עיוור.

היה שם צדוקי אחד אפיקורס שלעג לרב ששת, ואמר לו, מילא מביאים לנהר כדים שלמים, כדי למלא בהם מים, אבל איזה ערך בהבאת כדים שבורים מחוררים? כוונתו הייתה לשאול מה הטעם שעיוור כמוהו יצא לקראת תהלוכת המלך, איזה עניין יש לו ללכת לשם? אמר לו רב ששת אתה תראה שאני אדע שהמלך מגיע עוד לפני שאתה תדע על כך.

מספרת הגמרא: עבר הגדוד הראשון ברעש גדול, אמר לו הצדוקי הזה עכשיו מגיע המלך, אמר לו רב ששת המלך לא הגיע עדיין.

כשחלף הגדוד השני בקול רעש גדול, אמר לו הצדוקי עכשיו מגיע המלך, אמר לו רב ששת עדיין המלך לא הגיע.

בפעם השלישית לא אמר הצדוקי דבר מאחר שהתבדה בפעמים הראשונות, ואכן בפעם השלישית השיירה עברה בקול דממה דקה, אמר לו רב ששת עכשיו בודאי יבוא המלך.

אמר לו הצדוקי: מנין לך והלא סומא אתה???

אמר לו רב ששת: ידעתי זאת, מתוך שפסק הרעש. ואין המלך מגיע אלא מתוך שקט ודממה. כמו שמצינו בקדוש ברוך הוא. וקיימא לן, שהמלכות בארץ היא כעין המלכות של הקב"ה בשמים.

ובמלכות הקב"ה כתוב, (מלכים א יט יא-יב) וַיֹּאמֶר צָא וְעַמְדָּתְךָ בְּהָר לְפָנַי יי' וְהִנֵּה יי' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֶזֶק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סֻלְעִים לְפָנַי יי' לֹא בְרוּחַ יי' וְאַחַר הָרוּחַ רֵעַשׁ לֹא בְרֵעַשׁ יי': וְאַחַר הָרֵעַשׁ אֵשׁ לֹא בְּאֵשׁ יי' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה:

כשהגיע המלך, פתח רב ששת ובירך "ברוך שחלק מכבודו לבריותיו!"

אמר לו הצדוקי: והרי סומא אתה, וכי אתה מברך למי שלא ראית?!

אומרת הגמרא: מה היה סופו של אותו צדוקי? יש אומרים שאומה אחת מרשעת שהיתה בימיהם שנקראת 'חברים' נקרו את עיניו, ונענש במדה כנגד מדה, על שהקניט את רב ששת על עוורונו.

ויש אומרים שרב ששת נתן עיניו בו, ונעשה הצדוקי גל של עצמות!

רואים מכאן, שלמרות שאותו צדוקי ראה בעיניו, מכל מקום רב ששת שהיה סומא ראה יותר טוב ממנו, כי רב ששת הסתכל מכה התורה, ואם כתוב שהקב"ה בא בקול דממה דקה, בשקט ללא רעש, אז כך זה צריך להיות, וזו המציאות.

בתקופה הראשונה לרבנותו של רבי יצחק זאב הלוי | סולובייצק (הגרי"ז) בעיר בריסק, באו קציני צבא לבית

הכנסת ביום ראש השנה, לדרוש מהרב שיבוא עמם כדי להגיד ידו עם אסיר יהודי שנשפט למוות.

מאחר והחוק היה, שאי אפשר להרוג אדם עד שיאמר הרב ידו עמו.

מכיון שהרב עמד באותה שעה בתפילת העמידה של שחרית, לא רצו הקצינים להפריע לו, ויצאו מהמקום באומרם שהם ישובו אליו שנית כעבור זמן מה.

כאשר הציע מישהו מהקהל לקצינים שיקחו רב אחר מתוך הקהל, אמרו להם שקיבלו פקודה להביא את הרב הרשמי.

לאחר שנסתלקו סיים הרב את תפילתו ומשמע על הענין החליט שלא ללכת ויהי מה.

משנודע הדבר, נמצאו בין קהל המתפללים אנשים שהעלו חשש שמא יבולע ליהודים אם הרב לא יציית להוראת השלטונות, ומכיון שהרב היה עדיין צעיר לימים, בגיל 23 בערך וכולם הכירוהו בעודו נער, הרשו לעצמם לחוות דעה זו בקול רם, אחדים מהם אף העזו פניהם ואמרו לרב, שהוא מסכן את כל הקהילה, אך דבריהם לא הועילו והרב נשאר נחוש בדעתו.

באמצע תפילת לחש של מוסף, באו הקצינים שנית לבית הכנסת, הרב שהבחין בהם נשאר עומד על מקומו שעה ארוכה, כאילו הוא עדיין באמצע תפילתו, ובכך מנע מהם לגשת אליו.

סבלנותו של הקהל פקעה, עד שקם אחד מזקני המקום הציג את עצמו בפני הקצינים כאילו הוא הרב הרשמי והלך עמהם.

אחרי התפילה הגיעו שוטרים אל בית הרב בבהלה, בני הבית נפחדו מאד כיון שחשבו שהם באים לאסור את הרב, על שסירב לציית להוראות השלטונות.

אך עד מהרה התברר, שהללו היו שוטרים מעיר אחרת שנשלחו לשאול אם הרב הלך כבר אל הנידון למוות, שכן אם כבר יצא לדרך יש למהר מאד, כיון שזה עתה התברר כי היהודי ההוא הואשם בטעות, ולמעשה הוא חף מפשע ואין להוציאו להורג.

עד מהרה התברר כי הזקן שהתחכם ויצא לשיעוֹת רצונו של הקהל, לייצג את הרב, הוא הוא, שגרם למותו של היהודי, ואילו היו סרים למשמעתו של הרב, שהיה אמנם רך בשנים, אך אב בחכמה ובריאה, לא היו נכשלים. (פניני הגרי"ז).

סיפר רבי שלמה אליעזר שיק הצדיק מיבניאל זצ"ל אני למדתי חמש שנים אצל רבי משה פיינשטיין זצ"ל לתאר לכם מי הוא היה אי אפשר, חברו ספר על תולדותיו קראתי את הספר ואמרתי שאני יכול לכתוב פי שלשה וארבעה ממה שכתוב שם, כי ראיתי במו עיני ספר תורה חי, ישבתי חמש שנים בישיבתו הוא היה יהודי נמוך, לא נגע בשום בריה רק למד ולמד כל הזמן, וסיים כמה מאות פעמים את הש"ס, ואת ארבעת חלקי השלחן ערוך וכל כלו היה תורה.

משך כל התקופה שישבתי אצלו, שמעתי ממנו שעור אחד בלבד, וזה היה סיפק בידי לחמש שנים, למדתי כל הזמן בפינתי בהתמדה רבה וכו' והכרתיו היטב, לא היה לו שמש וגבאי, אלא היה עולה לבדו על הסולם ונוטל ספר מארון הספרים ולומד.

ואני למדתי בהתמדה סמוך לארון הספרים, ובכל יום היה מניח ידו על כתפי בעדוד, בכל יום היה מציץ לראות היכן אני אוזח בש"ס וכשראה התקדמותי טפח על שכמי וכו'.

וכך הוא סיפר לי, כשהיה רב ברוסיה בעירה קטנטנה והיה שם מוסר (מלשין) רח"ל שהיה שליח ה.ק.ג.ב אשר הרגו מליוני יהודים בחשאי, ואין יודעים היכן הם כלל, ולא זכו להגיע לקבר ישראל השם ישמור ויציל. היהודים ידעו שמהמוסר הרשע הזה צריכים להזהר, לכך נזהרו שלא יהיה להם שום עסק איתו.

לא הלכו לשמחות שלו, לא הניחוהו להכנס לבית הכנסת וכו' והוא ידע את זאת, אך כל זמן שלא היה להם עסק עמו ונזהרו ממנו אז לא יכול היה לעשות להם כל רע, כי כולם נזהרו ממנו להתרחק כמטחוי קשת מאותו מוסר, וכן היה כל השנים.

ומשנעשה זקן, הניח צואה, וקרא לחברא קדישא ואמר להם, אני יודע שכולכם שונאים אותי ואינכם מדברים אתי, אינכם רוצים להכירני, הנה אני הולך למות, הוא היה כבר מאד זקן חלוש וחולה, והחל לבכות שרוצה שהחברא קדישא יקברוהו בקבורת חמור, היינו בבזיון גדול שיעמיקו את הקבר, ולא ישכיבוהו כפי שמשכיבים כל נפטר, אלא יניחוהו בעמידה.

והחברא קדישא חשבו שאדם זה נעשה בעל תשובה, הנה מבקש דבר כזה לקבור אותו בבזיון והוא בוכה ומתחרט וכו' וכו' והסכימו לכך.

אבל צריכים לשאול שאלת רב על דבר כזה.

ובכן, נפטר אותו 'מוסר' והותיר צואה לקברו קבורת חמור, ואשתו והילדים באו ותבעו שצריכים לקים את דברי הנפטר.

ובאו אל רב העיר הלא הוא הרב משה פיינשטיין זצ"ל לשאלו מה עושים?

וענה הרב בשום פנים ואופן לא לקיים צואת הנפטר, כי כתוב בשלחן ערוך שיש כבוד המת ואסור לבזות את המת, לכן שיקברוהו כפי שקוברים כל יהודי, וסיים, זה אני אומר לכם בכח התורה, ואף איש לא יפר את דברי.

החברא קדישא הוצרכו לשמוע בקול הרב, וקיימו דבריו, וקברו את המת ככל יהודי.

לא חלף יום, והנה באה תגבורת של צבא ומשטרה אל החברא קדישא, וקראו להם לבית הקברות, החברא קדישא נבהלו באימת מות, מה רוצים מהם? כי ימ"ש הרשעים הארורים האלו, דם ישראל היה אצלם הפקר, וצוו באכזריות,

פתחו את הקבר... והחברא קדישא התעקשו ואמרו, אצלנו לא פותחים קבר של יהודי וכו' וכו' ואיימו הרשעים שאם לא יענו לבקשתם, הם יפתחו את הקבר ויהיה רע ומר וכו'.

בלית ברירה צייתו החברא קדישא לבקשתם, ותכף כשפתחו את הקבר ראתה המשטרה שהנפטר קבור שכוב כשאר הנפטרים, וצוו לכסותו בחזרה והלכו להם הרשעים, ולא נודע הדבר מה זה ועל מה זה.

אחד מראשי הקהילה היה לו בן שהדרדר והפך לקומוניסט הש"י והוא סיפר שהזקן הרשע הזה שכל ימי חייו היה 'מוסר' עד הרגע האחרון לא התחרט, והשאיר מכתב לראש שרות הבטחון, בכתבו שם, תראו איך היהודים לא דברו עמי כל החיים מחמת ששרתתי אתכם וכו' ואף לאחר המות יקברוני כחמור בעמידה.

ועל כן ה.ק.ג.ב היו בטוחים שהיהודים עשו את זאת. ודוקא הודות לפסק של ר' משה פיינשטיין זצ"ל שפסק כפי התורה, זה הציל את כל היהודים.

ואמרו ראשי הקהלה שאם היו עושים כפי בקשת המוסר, היו רוצחים את כל הקהילה. על פי התורה אָשֶׁר יוֹרוּךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אָשֶׁר יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל: (אשר בנחל חלק קיט עמ' כא-כב)

עיני העדה

כשמתבוננים במציאות, באמצעות משקפת, רואים אותה על פי מהותה של אותה משקפת, אם זו משקפת מגדילה ומקרבת, רואים את המציאות גדולה וקרובה יותר, אם זו משקפת מקטינה ומרחקת, רואים את המציאות קטנה ורחוקה יותר, אם זו משקפת צבעונית, נראית המציאות כולה בשלל צבעים, כמו כן ישנה משקפת המגלה במציאות את אשר אינו נראה לעין כלל, כגון מיקרוסקופ המגלה חידיקים שאינם נראים, והטלסקופ המגלה כוכבים שאינם נראים.

דוגמת הטלסקופ והמיקרוסקופ מלמדת שאין לסמוך על העין כמקור אינפורמציה מהימן למתרחש במציאות, וכי יש צורך בכלים משוכללים המעבירים אל העין את המידע המדויק, הכוכבים הנראים לעינינו קטנים אינם קטנים כלל, וכל מה שיצליח הטלסקופ להגדילם מתקרב הוא יותר אל האמת שאינה לפי מראה העין, ומי שראייתו לקויה והמציאות שמסביבו נראית לו מטושטשת, משקפי הראיה המעבירים לעיניו תמונה ברורה, הם מקור האמת ולא עיניו הכהות.

השקפת העולם של התורה, משקפת היא, דרכה יש להתבונן אל המציאות כולה, כל שטחי המציאות נראים לנו דרכה של משקפת זו על פי המבט האמיתי של התורה, ולא כפי שהדבר נראה על פי מבט עינינו.

בבקשת האמת של המציאות, אין אנו סומכים על עינים ושכלנו הכהים, אלא על השקפתה הבהירה של התורה, שהיא משקפת אלוקית שנמסרה לנו על ידי הבורא עצמו.

משקפת זו בנויה ומורכבת מתורה שבכתב ותורה שבעל פה, חכמי תורה שבעל פה הם המוסרים לנו דעת אמת של תורה, הן בהלכה והן בהשקפה, עליהם אמרה תורה "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין היינו מה שנראה בעיניך כימין, אפשר שמשקפת התורה תראה אותו כשמאל, ומה שנראה בעיניך כשמאל, אפשר שמשקפת התורה תראה אותו כימין, ומה עוד שדברים רבים במציאות אינם נראים לעינינו כלל, והשקפת התורה מהוה לנו הן בחינת טלסקופ המגלה דברים רחוקים מדי, והן בחינת מקרוסקופ המגלה דברים זעירים מדי.

המיחד את ההשקפה התורנית, אינו יחודם של נושאים מסוימים כגון נושאי אמונה דת ומצוות, אלא המבט המיוחד המבט התורני אלוקי, מבט זה אינו מצטמצם בשום נושא אלא משקיף על הבריאה כולה על פי אמיתתה של תורה וכפי שאמרו חז"ל הקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם, כן ניתן גם לבני אדם להביט בתורה ולהבין את העולם. (הרב בנימין אפרתי).

בענין זה סיפר רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל כי רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל מבאר זאת עפ"י משל: נתאר לעצמנו אדם העומד במרחק מאה מטר מנקודה מסוימת ושואלים אותו אם רואה את הנקודה הזאת? ומשיב שאינו מסוגל לראות יותר משלשים מטר. וכן אדם שני משיב שאינו מסוגל לראות יותר מחמישים מטר, והיו שאמרו שהם מסוגלים לראות רק עד שמונים מטר.

והנה בא אדם אחד ויחיד, וראה את הנקודה ממרחק מאה מטר, מיד הכריזו כולם עליו כי הוא המנצח של התחרות.

לעומתם טען אחד ממשתתפי התחרות, אין זה נכון לומר שהוא ניצח את כולנו, שהרי רבים אנחנו, ואם נצרף לחשבון את זה שראה עד שלושים מטר, ואת זה שראה עד חמישים מטר ואת זה שראה עד שמונים מטר, הרי בסך הכל רואים אנו יחד למרחק יותר גדול ממנו.

לשמע דבריו כל הנוכחים פרצו בצחוק רועם, ואמרו לו טיפש שכמותך, הרי אין זה ממין הטענה כלל מפני שמאה אנשים שראיתם קלושה אינם דומים לאחד שראיתו מעולה ואף אם נניח לרגע שכולם יתאמצו יחד בכדי להשקיף אל פני המרחק לעולם לא יגיעו לרמת הראייה של חד העין אם כן הרי ברור לכל, שדברי שטות הוא מדבר. כי אפילו יתאגדו כל הקודמים יחד, לא יצליחו לראות את הנקודה כפי שלא הצליחו לראות כל אחד לבדו.

וכך הם פני הדברים, בסוגיית זו של דעת תורה, כשאותו גדול בישראל קובע בראייתו ובהבנתו החדה תקנה או סייג וכדומה, אף שרבים הם האנשים האומרים בלבכם איננו רואים בעיני רוחנו את מה שאותו אדם גדול רואה, אך אף על כך מצווה התורה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל אף שנראה בעיניך שמה שקבע החכם שהוא ימין, לדידך הוא שמאל, עליך להאמין במי שדעתו דעת תורה וראייתו חדה וברורה יותר.

זהו כוחם של גדולי התורה, ומורי ההוראה, לראות, להבחין ולהחליט באותם דברים שאנשים פשוטים אינם מסוגלים מקוצר בינתם וראייתם.

אולם באמת עיקרי הדברים צריכים ביאור, דהאיך אפשר לומר לאדם על שמאל שהוא ימין והוא יודע שזה שמאל, או להיפך, ואם לומר כמו שכתב הרמב"ן דאדם מקבל על עצמו לשמוע דברי חכמים אפילו יטעו, הרי בשלמא בטעות שהוא מבין בה ואינו יודע עליה, כי אז חייב לקבל את הדברים כפי שציווהו חכמים. אבל דבר שהוא יודע בבירור שאינו כן האיך יקבל את הדברים? אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל וכיוצ"ב.

ביאר זאת רבי חיים יעקב לוין זצ"ל על דרך משל שני אנשים עומדים זה מול זה עם הגב האחד אל השני, זה פניו למערב וזה פניו למזרח, מי שפניו למערב הרי ימינו לצפון ושמאלו לדרום, ומי שפניו למזרח, הרי שימינו לדרום ושמאלו לצפון וא"כ כשנשאל האם בימין הוא צד דרום או צד צפון, לא נדע, משום שכל אחד יאמר דבר אחר, האחד יאמר שבימין הוא צד דרום, והשני יאמר שבימין הוא צד צפון, ועל כרחק דאחד מהם עומד במקום הלא נכון.

ואם שניהם יעמדו במקום הנכון, אז שניהם יבינו שצד דרום הוא רק בצד אחד, וצד צפון הוא רק בצד אחד.

כאשר גדולי ישראל מורים לנו האיך לנהוג, ולנו הדבר נראה כלא נכון ואפילו בטעות, היינו משום שאנו עומדים במקום הלא נכון, ואילו היינו עומדים במקום הנכון, גם אנו היינו מבינים עד כמה נכונים דברי גדולי ישראל, וזה ברור שאם אנו עומדים במקום הנכון הרי גם גדולי ישראל יאמרו על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל, ואם הם אומרים לנו על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין על כרחק שאנו איננו עומדים במקום הנכון, ולנו נדמה כאילו הגדולים טעו, אך לא היא, אנו הטועים שעומדים בצד הלא נכון ולכן כך נדמה לנו, אך אילו עמדנו בצד הנכון, היינו מבינים הבן היטב מה שהורו לנו גדולי ישראל, שדעתם דעת תורה ועינם כעין הבדולח.

בספר משמר הלוי בפרשתינו כותב רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל אספר מה ששמעתי מפי בעל המעשה בעצמו, אשר זכה שיבדל לחיים ארוכים, להיות בן בית גם אצל רבנו הקהלות יעקב רבי יעקב ישראל קנייבסקי זי"ע וגם אצל רבנו האגרות משה רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

ואף שסיפור זה ידוע ויתכן שכולם יודעים אותו, אספר זאת בשביל עצמי, הוא סיפר לי את המעשה לפני כמה שנים כאשר היה עוד חם כיום הלקחו.

הוא היה שליח מכאן מרבנו הקהלות יעקב זצ"ל אל ר' משה זצ"ל היה זה בענין חשוב מאד, והואיל והוא שליח נאמן הוא לא גילה לי מה הענין, אך הוא אמר לי שהיה זה ענין ציבורי מאד מאד חשוב, שהטריד מאד את מנוחתו של רבנו הקדוש הסטייפלר, והוא בקש מהשליח הזה הנוסע לאמריקה שיכנס אל רבי משה פיינשטיין ויגיד את הדברים בשמו, ישטח לפניו את פרטי הענין, ויבקש ממנו שיתערב ויעשה כל מה שביכלתו לעשות.

הוא נסע, ומיד כשהגיע לארה"ב דבר ראשון הוא נכנס אל ר' משה זצ"ל ואמר לו אני בא עכשיו מארץ ישראל מבני ברק, הסטייפלר בקש ממני למסור כך וכך, והוא מסר בפני ר' משה את כל פרטי הענין, ושהסטייפלר מבקש שהוא יעשה מה שהוא יכול.

כשגמר לספר, הוציא השליח מכיסו את עיתון 'המודיע' ששם היה מסופר כל הענין, ואמר לפני ר' משה הנה... לא שהסטייפלר שלח, אבל אני ביוזמתי הבאתי איתי את העיתון, כאן יש את פרטי הענין בדיוק, ולכן הוא מבקש שהראש ישיבה יראה את זה.

אמר לו ר' משה, אני כבר שמעתי מה שאמרתם לי אין צורך בזה. הוא לא אמר מיד את הטעם שלו, כדרך הצדיקים הגדולים שלא אומרים מיד את הטעם האמיתי שלהם בענין. גם החפץ חיים היה עושה כך, הוא לא היה אומר מיד את הטעם.

כאשר שמע זאת השליח, אמר לר' משה אבל יתכן שלא ספרתי הכל, יתכן שכאן מסופר יותר? השיב לו ר' משה מה ששמעתי גם מספיק לי.

התעקש ההוא ואמר אולי בכל זאת!?

כאן ר' משה כבר לא היה יכול יותר. ואמר לו: ברוך ה'... כבר 70 שנה שאני לא מחזיק עיתון ביד... אם אני אחזיק ואקרא עיתון אני לא יכול לפסוק שאלות.

כשאני פוסק שאלות, אני צריך להגיד לכל שואל מה התורה אומרת, וברגע שאני קורא בעיתון, (חרדי כמובן) אני מושפע מהדברים שהכותב כתב, ואז הדעת שלי היא כבר לא דעת תורה... ממילא אין צורך ...

עוד מובא שם, שסיפר הרב שולזינגר זצ"ל שמעתי לפני שנים רבות בבית דודי, התורת זאב רבי זאב צ'צ'יק זצ"ל בירושלים, שבא שם לבקרו הרב נחום דוד הרמן זצ"ל בנו של הצדיק ר' יעקב יוסף הרמן זצ"ל הנקרא החפץ חיים של ארה"ב, שהיה ידוע כמכניס אורחים עצום בארה"ב, וזכה לארח בביתו את גדולי הדור זיע"א שבאו מאירופה לארה"ב.

וסיפר בנו רבי נחום דוד הרמן זצ"ל שפעם אחת התאכסן בבית אביו, רבינו הברכת שמואל רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל ראש ישיבת קמניץ כשהתאכסן בבית אביו בארה"ב, סיפר בין השאר שבאסיפת הרבנים בשנת תר"צ, שנקראה ע"י הסבא קדישא החפץ חיים זיע"א ע"ד גזירת לימודי החול, והיו שם גדולי גאוני הדור דעה ההוא, ובראשם הכהן הגדול החפץ חיים זיע"א.

ואז אמר החפץ חיים: גזירת המלכות להכניס לימודי חול בישיבות, היא גזירה שצריך למסור עליה את הנפש, יהרג ואל יעבור.

ועבר הלחש בין הגדולים שם, מנין לו לחפץ חיים הישיש הקדוש שזה עד כדי כך?

עד אשר אחד הגדולים הרהיב עוז, נעמד על רגליו ופנה לחפץ חיים רבינו... שואלין כאן מנלן?

ואז פתח החפץ חיים את מלבושו העליון, ושם את ידו הימנית הקדושה על לבו הטהור, ואמר פה זה כתוב...

ויהי המראה לחרדת אלוקים, לאמור בלב הטהור של גדול הדור, כתוב מה היא דעת התורה האמיתית הטהורה, זה הוא החותמו של כהן גדול, שהכהן הגדול הוא היודע אם טמא או טהור.

בשעה שנשבה ארון האלקים ורבי חיים סולובייציק נסתלק לבית עולמו, היה רבי ברוך בער ליבבוביץ בעל הברכת שמואל בקרמנצ'וג.

ניגש אדם אחד לרבי ברוך בער, ואמר לו שראה שכתוב בעיתון שרבי חיים נפטר.

רבי ברוך בער שמע את הבשורה המרה ולא התייחס כלל.

לאחר מעט זמן, ניגשו שני אנשים וסיפרו לו על פטירת רבי חיים, אז התחיל רבי ברוך בער לבכות, וקיבל עליו מנהגי אבילות.

לאחר כמה ימים שאל אותו אדם את רבי ברוך בער לפשרם של דברים?

השיב לו: לא מצינו בתורה נאמנות של עיתון, לכן מה שכתוב שם כאילו אינו, אולם כאשר באו אלי שני אנשים שהם נאמנים בתורת עדים, שמעתי וקבלתי הבשורה הנוראה. (עובדות והנהגות לבית בריסק)

רבי מרדכי פרוגמנסקי זצ"ל שוחח פעם עם תלמידיו על השקפת דעת תורה אצל גדולי התורה. ובתוך דבריו אמר:

דעת תורה שלמה יכולה להשמע רק מאחד, כמו רבי ברוך בער, שמיום בריאתו לא ידע משום ענין קל שבעולם הנברא, ללא התורה הק' אותה למד ושינן וכל ידיעותיו נולדו מן התורה. לאחד כזה יש דעת תורה אמיתית.

כי כשישאלוהו על דבר מה, לא יהרהר בדבר זה, זולת בדברי חז"ל הק' להתבונן כיצד אב"י ורבא רבינא ור' אשי היו

נוהגים בשאלה הנשאלת, וא"כ כל תשובתו בשלימותה נובעת ממחשבת התורה, והיא היא דעת התורה השלימה.

אבל מי שקיבל מחכמה אחרת, יכול להיות שיחטוף שלא במודע איזה שמץ של מידע שאינו מבוקר בשלימות, ואשר על כן חסר אצלו בשלימות של דעת תורה (שיח יוסף (רוט) בחלק תולדות ר' מרדכי פרוגמנסקי זצ"ל)

רחבעם לא ציית לדעת תורה

מסופר בנביא (מלכים א יב) לאחר מות שלמה המלך, מלך בנו רחבעם ובאו העם ובראשם ירבעם בן נבט ובקשו ממנו שיוריד את המיסים ויקל על העם.

כמ"ש: וישלחו ויקראו לו ויבא ירבעם וכל קהל ישראל וידברו אל רחבעם לאמר: אביך הקשה את עלנו ואתה עתה הקל מעבדת אביך הקשה ומעלו הפבד אשר נתן עלינו ונעבדך:

אמר להם רחבעם: לכו עד שלשה ימים ושובו אלי וילכו העם:

באותם שלושה ימים הלך רחבעם להתייעץ עם הזקנים כמ"ש: וינעץ המלך רחבעם את הזקנים אשר היו עמדים את פני שלמה אביו בהיותו חי לאמר איך אתם נועצים להשיב את העם הזה דבר: וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים כל הימים:

יעצו לו הזקנים ראשי הסנהדרין שישמע בקול העם, ויקל מעליהם את המיסים, ושידבר להם בהכנעה כעבד, וכך תקנה את לבבם, ובכך תמלוך עליהם ללא עוררין, מלכות שקטה בלי מהומות.

אבל רחבעם לא שמע לעצת הזקנים, והלך לשמוע את עצת חבריו שהיו בני גילו. והם יעצו לו שיאמר להם, אבי העמים עליכם על פבד ואני אוסיף על עליכם, אבי יסר אתכם בשופטים ואני איסר אתכם בעקרבים.

כתוב שאכן רחבעם שמע לעצת הילדים כמ"ש, ויעזב את עצת הזקנים אשר יעצהו ויועץ את הילדים אשר גדלו אתו אשר העמידם לפניו:

לאחר שלושה ימים מסופר בנביא ויבוא ירבעם וכל העם אל רחבעם ביום השלישי כאשר דבר המלך לאמר שובו אלי ביום השלישי: ויען המלך את העם קשה ויעזב את עצת הזקנים אשר יעצהו: וידבר אליהם כעצת הילדים לאמר אבי הכביד את עלכם ואני אסיף על עלכם אבי יסר אתכם בשופטים ואני איסר אתכם בעקרבים:

וירא כל ישראל כי לא שמע המלך אלהם, וישבו העם את המלך דבר לאמר מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בן ישי לאהליך ישראל עתה ראה ביתך דוד וילך ישראל לאהליו.

ובעקבות כך התפלגו עם ישראל לשתי ממלכות, מלכות יהודה ומלכות ישראל. רחבעם היה מלך יהודה, וירבעם בן נבט היה מלך ישראל ועשרה שבטים קיבלו את ירבעם למלך עליהם.

אילו היה שומע רחבעם לזקנים לסנהדרין לדעת תרה לא היה קורה הפילוג הזה.

והנה כשמלך ירבעם בן נבט מסופר בנביא (מלכים א יג ב) שירבעם לא רצה שעם ישראל יעלו בחג הסוכות לרגל לירושלים, כי אז יראו כולם שהמלך האמיתי הוא רחבעם שהוא ממלכי בית דוד, כי אסור לשום אדם לשבת בעזרה רק למלך מבית דוד, ואם ירבעם יגיע לשם הוא יצטרך לעמוד כמו כולם, לכן אמר ירבעם לעם ישראל שאין צורך לעלות יותר לבית המקדש בחג הסוכות.

לשם כך הוא עשה שני עגלי זהב, אחד בבית אל ואחד בדן, והוא בדה חג חדש מלבדו, שביום ט"ו בחשון יעלו כולם להקריב לעגלים הללו, במטרה למנוע מן העם לעלות לירושלים בחג הסוכות.

כמ"ש: ויאמר ירבעם בלבדו עתה תשוב הממלכה לבית דוד: אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית יי' בירושלים ושב לב העם הזה אל אדניהם אל רחבעם מלך יהודה והרגני ושב אל רחבעם מלך יהודה: ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אלהם רב לכם מעלות

ירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בן: ויעש את בית במות ויעש כהנים מקצות העם אשר לא היו מבני לוי:

ויעש ירבעם חג בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש כחג אשר ביהודה ויעל על המזבח כן עשה בבית אל לזבח לעגלים אשר עשה והעמיד בבית אל את כהני הבמות אשר עשה: ויעל על המזבח אשר עשה בבית אל בחמשה עשר יום בחדש השמיני בחדש אשר בדא מלבו ויעש חג לבני ישראל ויעל על המזבח להקטיר:

ירבעם עולה להקריב על המזבח שהקים בבית-אל והנה מגיע אליו עידו הנביא מיהודה ומוסר לו נבואה. כמ"ש: והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר יי' אל בית אל וירבעם עמד על המזבח להקטיר: ויקרא על המזבח בדבר יי' ויאמר מזבח מזבח כה אמר יי' הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך את כהני הבמות המקטירים עליך ועצמות אדם ישרפו עליך:

עדו הנביא מתנבא לירבעם שבעוד כשלוש מאות שנה יוולד לשולשלת בית דוד ילד בשם יאשיהו, ועל המזבח הזה שעשית לע"ז ישרפו עליו את כהני הבמות, ולא רק זאת, אלא את העצמות שלך יוציא יאשיהו מהקבר, וישרוף אותם על המזבח שבנית לעבודה זרה.

ויהי כשמע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא על המזבח בבית אל וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכל להשיבה אליו:

והנה עובר כשלוש מאות שנה ומגיע התקופה של המלך יאשיהו.

יאשיהו לא שאל דעת תורה

יאשיהו מלך יהודה היה נכדו של מנשה שעבד עבודה זרה, עד שהגיע מלך אשור לירושלים ולוקח בשבי את מנשה, וכשמענים אותו הוא צועק אל ה' וחוזר בתשובה, והקב"ה החזיר אותו למלכותו, ולמרות שהוא חוזר בתשובה עדיין לא סילק את העבודה זרה מעם ישראל והיו ממשיכים לעבוד עבודה זרה.

וכשמת מנשה, מלך בנו אמון, שהיה מלך רשע ועשה רע בעיני ה' עבד עבודה זרה כמ"ש (מלכים ב כא כ-כב) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינַי יי' פֶּאֶשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו: וַיִּלְךָ בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַךְ אָבִיו וַיַּעֲבֹד אֶת הַגִּלְוִלִים אֲשֶׁר עָבַד אָבִיו וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם: וַיַּעֲזֹב אֶת יי' אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו וְלֹא הָלַךְ בְּדֶרֶךְ יי':

והנה לאחר מותו של אמון, מלך בנו יאשיהו, ועליו נאמר שהיה מלך צדיק. נאמר עליו בנביא (מלכים ב כג כד-כה) וְגַם אֶת הָאֲבוֹת וְאֶת הַיְדָעָנִים וְאֶת הַתִּרְפִּים וְאֶת הַגִּלְוִלִים וְאֶת כָּל הַשִּׁקְצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַיִם בְּעַר יֹאשִׁיָּהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת דְּבַר־יְהוָה הַכְּתוּבִים עַל הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יי': וְכִמְהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מִלֶּךְ אֲשֶׁר שָׁב אֶל יי' בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ כְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא קָם כְּמֹהוּ:

אותה תקופה של יאשיהו המלך, עם ישראל שב אל ה', יאשיהו סילק את כל המקומות שעבדו שם עבודה זרה, את כל הבמות שזבחו שם לפסלים, וכן את המזבחות שעשה ירבעם בן נבט, את הכל שבר והרס.

וכמו כן אסף את כל העם והקריא בפניהם את דברי התורה כמ"ש (מלכים ב כג ג) וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל הָעַמּוּד וַיְכַרֵּת אֶת הַבְּרִית לְפָנָיו יי' לְלַכֵּת אַחַר יי' וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְאֶת עֲדוּתָיו וְאֶת חֻקֹּתָיו בְּכָל לֵב וּבְכָל נַפֶּשׁ לְהַקִּים אֶת דְּבַר־יְהוָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד כָּל הָעָם בְּבְרִית:

והנה בזמן יאשיהו המלך מתגשמת נבואתו של עידו הנביא לירבעם בן נבט, שעל המזבח שבנית ישרפו את עצמותך. כמ"ש (מלכים ב כג טו-טז) וְגַם אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבֵית אֵל הַבְּמָה אֲשֶׁר עָשָׂה יִרְבְּעָם בֶּן נְבַט אֲשֶׁר הִחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל גַּם אֶת הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא וְאֶת הַבְּמָה נָתַץ וַיִּשְׂרֹף אֶת הַבְּמָה הַזֶּה לְעֶפֶר וְשָׂרַף אֶשְׁרָה: וַיִּפֹּן יֹאשִׁיָּהוּ וַיִּרְא אֶת הַקְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁם בְּהָר וַיִּשְׁלַח וַיִּקַּח אֶת הָעֲצָמוֹת מִן הַקְּבָרִים וַיִּשְׂרֹף עַל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּטְמְאֵהוּ כַּדָּבָר יי' אֲשֶׁר קָרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

והנה לאחר כל המעשים הטובים שעשה יאשיהו, היינו מצפים שיזכה להיפטר מן העולם באופן מכובד, כיאה למלך צדיק שהשמיד את כל העבודה זרה מישראל.

אבל לא כך היה.

הגמרא במסכת תענית (כ.ב.): מספרת, שפרעה נכה מלך מצרים, יצא למלחמה נגד מלך אשור, וכדי להגיע לשם, הוא היה חייב לעבור דרך ארץ ישראל, ולכן הוא ביקש מהמלך יאשיהו רשות להתיר לו ולצבאו לעבור דרך הארץ.

אמר פרעה נכה ליאשיהו, שאין לו כל כוונה להלחם איתו אלא אך ורק לעבור דרך ממלכת יהודה בדרכו למלחמה.

אבל יאשיהו המלך מסרב בכל תוקף להתיר לצבא מצרים לחצות את ארץ ישראל, והסיבה לכך אומרת הגמרא בתענית (שם) אמר יאשיהו: כתוב בתורה בפרשת בחוקותי (ויקרא כו ג-ו) אִם בַּחֲקוֹתַי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם: וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַתִּי הָאָרֶץ יְבֹולָה וְעַץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיֹ: וְהַשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֻכָּם לְשִׁבְעַ וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטַח בְּאַרְצְכֶם: וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאִין מִחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי תִיהָ רְעָה מִן הָאָרֶץ וְחָרַב לֹא תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם:

אמר יאשיהו אם כתוב בפסוק "וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאִין מִחְרִיד" אם כן מה פשר ההבטחה "וְחָרַב לֹא תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם" הרי יהיה שלום למה שתעבור שם חרב?

וביארו חז"ל שכאשר עם ישראל הולכים בדרך השם, מובטח להם שיחיו בשלום ללא מלחמות, ולא רק זה, אלא אפילו אם יהיה צבא שירצה לעבור דרך הארץ להילחם בעם אחר, שזה נקרא חרב של שלום כי הם בשלום איתנו, וכל מטרתם רק לעבור דרך הארץ להילחם באומה אחרת, אומרת התורה גם חרב כזאת לא תעבור בארצכם.

אמר יאשיהו בזמני עם ישראל נמצא ברמה רוחנית מאוד גבוהה, בבחינת אם בחוקותי תלכו, אם כן אין סיבה שפרעה נכה יעבור עם

צבאו דרך ארץ ישראל להילחם נגד אשור, שהרי בדיוק על כך התורה אמרה וְחָרַב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם.

כאשר יאשיהו הגיע למסקנה הזאת, הוא כמובן מסרב לאשר לפרעה להיכנס עם צבאו לארץ.

אבל פרעה נכה נחוש בדעתו לחצות את הארץ, וכששומע יאשיהו כך, הוא יוצא עם צבאו להלחם איתו ולמנוע ממנו להיכנס לארץ.

ומה היה סופו של יאשיהו מסופר בנביא (דברי הימים ב לה כג-כד) וַיְרוּ הַיָּרִים לְמֶלֶךְ יִאֲשִׁיָּהוּ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְעַבְדָּיו הַעֲבִירוּנִי כִּי הִחֲלִיתִי מְאֹד: וַיַּעֲבִירוּהוּ עַבְדָּיו מִן הַמְּרֻכָּבָה וַיִּרְפְּבוּהוּ עַל רֶכֶב הַמְּשֻׁנָּה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּזְלִיכוּהוּ יְרוּשָׁלַיִם וַיָּמָת וַיִּקְבְּר בְּקִבְרוֹת אֲבֹתָיו וְכָל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם מִתְאַבְּלִים עַל יִאֲשִׁיָּהוּ:

אומרת הגמרא בתענית מה הפרוש וַיְרוּ הַיָּרִים לְמֶלֶךְ יִאֲשִׁיָּהוּ?

אמר רב יהודה אמר רב: מלמד שעשו כל גופו ככברה.

ובמדרש רבה (איכה א נג) איתא: אמר ר' מני שלש מאות חצים ירו בו עד שנעשה גופו ככברה.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מפני מה נענש יאשיהו? מפני שהיה לו לימלך בירמיהו, ולא נמלך.

לפני שיצא למלחמה, הוא היה צריך לשאול דעת תורה, מה אומר ירמיה הנביא על כך, ולא לסמוך על בינתו. ומפני כך נענש.

מספרת הגמרא שם, שכאשר נפטר יאשיהו, ראה ירמיהו הנביא את שפתותיו של יאשיהו מרחשות ונעות, אמר ירמיהו בליבו: שמא חס וחלילה אמר יאשיהו מחמת צערו דבר שאינו מהוגן כלפי שמיא.

התכופף ירמיהו כדי לשמוע את דבריו של יאשיהו, ושמע שהוא מצדיק עליו את הדין. ואמר: "צדיק הוא יי' כי פיהו מְרִיתִי" (איכה א יח) שהודה בכך שחטא שלא שאל את ירמיהו על כך.

אורו של עולם

הגמרא מספרת (בבא בתרא ד.) לאחר שהרג הורדוס את חכמי ישראל הוא שאל את בבא בן בוטא כיצד הוא יכול לחזור בתשובה על מה שעשה?

אמר לו בבא בן בוטא אתה כיבת אורו של עולם, דכתיב: "כִּי נֵר מִצְוֶה וְתוֹרָה אֹר" (משלי ו כג) תלך ותעסוק באורו של עולם בבנין בית המקדש דכתיב: "וַיִּנְהָרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם". (ישעיהו ב ב)

וצריך להבין מדוע חכמי ישראל נקראו אורו של עולם, וכשנבין זאת נקבל מושג מה, מהענין של דעת תורה.

כותב המשגיח רבי דוד דורון גולד שליט"א התורה נקראת אור כמ"ש "כִּי נֵר מִצְוֶה וְתוֹרָה אֹר" כמו כן דרשו חז"ל על הפסוק (אסתר ח טז) לַיהוּדִים הָיְתָה אֹרָה וגו' אורה זו תורה (מגילה ט"ז:) וכן אמרו חז"ל אמר הקב"ה הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה, המאור שבה היה מחזירן למוטב. (פתיחא דאיכה רבתי אות ב).

איתא במסכת חגיגה (י"ב.) אמר רבי אלעזר אור שברא הקב"ה ביום הראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן. שנאמר "וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אֹרָם" (איוב לח טז), ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא ע"כ.

ופירשו המפרשים, מה שכתוב שבאור הזה צפה בו אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו, לא מדובר רק על ראיית שטח העולם, אלא גם על הראיה לעתיד עד סוף כל הדורות.

ובספר מדרש פנחס, וכן מובא ברוקח שקבל מאליהו הנביא ז"ל דהיכן גנזו הקב"ה את האור הזה? גנזו בתורה הקדושה.

ולכאורה צ"ב מה ענין ראייה של עתידות, לבחינת אור, וכי ע"י אור חזק רואים עתידות בתורה?

מבואר בזה, שגדר אור בשרשו, הוא באמת הארה שכלית, והוא כמציאות אור שלנו, כי ע"י אור יותר חזק, אדם רואה למרחק גדול יותר, וגם רואה דברים קטנים, הכל לפי גדלו ותוקפו של האור, והוא שע"י האור, עיניו מאירות, ודעתו משיג דברים שבהעדר חוזה אור זה לא נראו כלל.

אולם גם האור היותר חזק שלנו, הוא מוגבל בשטח, ובהוה, אבל אור מעשה בראשית, היתה בו הארה יותר נפלאה, שהיא לילה לדעת האדם, לראות גם במהות, והאיכות, מסוף העולם ועד סופו, מן העבר אל העתיד.

וכמו שנתבאר, הלומד תורה בקדושה וטהרה, עם כל קניני התורה הריהו מתדבק באור התורה שמאירה לו בכל דבר ובכל ענין, אור התורה מסלק ממנו את כל הסכנות האורבות לו, מפאת סיבת החושך.

כמ"ש המסילת ישרים (פרק ג') והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (בבא מציעה פ"ג): "תִּשֶׁת חֹשֶׁךְ וַיְהִי לְלֵילָה" (תהלים ק"ד כ) זה העולם הזה שדומה ללילה. והבן כמה נפלא המאמר האמיתי הזה, למי שמעמיק להבין בו, כי הנה חושך הלילה, שני מיני טעויות אפשר לו שיגרום לעין האדם, או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם, ואדם כאלו הוא עמוד.

כן חומריות וגשמיות העולם הזה, הנה הוא, חושך הלילה לעין השכל, וגורם לו שתי טעויות, אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם, ונמצאים הפתאים הולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחילה, והוא מה שאמר הכתוב (משלי ד יט) "דִּרְךְ רָשָׁעִים כְּאֶפְלָה לֹא יָדְעוּ בְּמָה יִכָּשְׁלוּ" עיי"ש.

מבואר שהחושך גורם לאדם אופנים שונים של מכשולות, אשר רק ה"אור" יכול להצילו מהם, ואור זה הוא אור התורה.

ידוע משלו הנפלא של רבינו הרמח"ל זצ"ל בספרו מסילת ישרים (פרק ג) שיפתח לנו שער נוסף בהבנת הדברים.

וז"ל גן המבוכה, הוא הגן הנטוע לשחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים, וביניהם שבילים רבים, נבוכים ומעורבים, כולם דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצע.

ואמנם השבילים האלה, מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים (מטעים) את האדם, ומרחיקים אותו ממנה.

ואמנם ההולך בין השבילים, הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי, או בכוזב, כי כולם שווים, ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, אם לא שידע הדרך בבקאות וטביעות עין, שכבר נכנס בם והגיע אל התכלית שהוא האכסדרה.

והנה העומד כבר על האכסדרה, הוא רואה את כל הדרכים לפניו, ומבחין בין האמיתיים והכוזבים, והוא יכול להזהיר את ההולכים בהם ולומר להם זה הדרך הנכון לכו בו, והנה מי שירצה להאמין לו, הוא יגיע אל המקום המיועד, ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר ראות עיניו ודאי שיישאר אובד ולא יגיע אליו.

כן הדבר הזה, מי שעדיין לא משל ביצרו, הוא בתוך השבילים, לא יוכל להבחין ביניהם, אך המושלים ביצורם שכבר הגיעו אל האכסדרה שכבר יצאו מן השבילים, ורואים את כל הדרכים לעיניהם בברור, הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע, ואליהם צריכים אנו להאמין. עכת"ד.

משל נפלא זה מתאים גם לעניננו, כי מבטם של חכמי התורה על כל עניני העולם דרך אור התורה, הוא במבטו של מי שכבר הגיע אל האכסדרה, שרואה את כל השבילים בבירור גמור, ויכול ליעץ לאלו המסתבכים בתוך גן המבוכה.

וזהו הענין של דעת תורה, שיש לחכמי ישראל הסתכלות בהירה אל תוך כל עניני העולם, אשר בא להם מתוך אור קדושת התורה, ואילו המון העם, המגששים באפילה, אור וחושך משמשים אצלם בערבוביא.

על כן אמרו חז"ל: כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל, מפני שמכשול שייך רק אצל מי שהולך בחושך וכנ"ל, אבל ע"י לימוד

התורה בקדושה וטהרה, הָעַם הַהֵלֶכִים בַּחֲשֹׁךְ רָאוּ אֹרֶךְ גָּדוֹל (ישעיהו ט א) והנוטל עצה מחכמי התורה ע"י אור הבהיר שלהם, לא יבוא בשום ענין לידי מכשול.

לפי זה מובן מדוע נקראו חכמי ישראל "אורו של עולם" כי העוסקים בתורה הם מאירים בכל מקום.

בימי קדם רגילים היו להשתמש במבצרים כמקום מסתור והגנה לאנשי הצבא, המבצר היה מבנה חזק, העומד בדרך כלל במקום גבוה, וקשה היה לכובשו, מכל מקום למרות חוזקו וחוסנו, ניתן היה להכניע את היושבים בתוכו על ידי התקפת פתע.

כדי למנוע הפתעות מעין אלו, היו בונים מעל המבצר מגדל גבוה, ועליו היו מעמידים צופה שתפקידו היה להשקיף למרחקים, כאשר היה הצופה מבחין בהתקפה הממשמשת ובאה היה מתריע על כך, והיתה ניתנת אפשרות ליושבי המבצר להתכונן לקראת ההתקפה לקדם את פני הרעה, ולמנוע את תבוסתם.

נתאר לעצמנו מקרה, שבו הצופה מודיע על הסכנה הקרבה והולכת, אך במקום שיושבי המבצר יתיחסו להודעה ברצינות ויכינו עצמם לקרב, יגשו הללו אל החרכים הצרים שבקירות המבצר, על מנת לבדוק האמנם צודק הצופה, מובן מאליו, שהללו לא יוכלו לראות את אשר רואה הצופה ממקום מושבו הנישא לגובה רב, שאפשרות הראיה שלו גדולה לאין ערוך משלהם.

אם אמנם יחליטו יושבי המבצר להעריך את המצב, לאור מה שהם רואים ולא יתחשבו בדברי הצופה, תהא זו מצידם טעות נוראה ושטות מאין כמוה, שכן לשם מה העמידו את הצופה על המגדל, אם לא כדי להנחותם על פי ראייתו המגיעה למרחקים.

במשל זה הבהיר והמחיש רבי חיים קרייזוירט זצ"ל את הפסוק "אֲנִי חוֹמָה וְשָׂדֵי כְּמַגְדְּלוֹת" (שיר השירים ח י) שנדרש על ידי חז"ל כך, "אני חומה" זוהי תורה, "ושדי כמגדלות" אלו תלמידי חכמים, (מדרש שיר השירים)

כמו כן על שם תפקידם להיות לעינים לכל העדה, נקראים הסנהדרין בשם "עיני העדה", ובדומה לזה אמר הקב"ה ליחזקאל הנביא "צִפֶּה נְתִיתִיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל ג יז) תלמידי חכמים אמר רבי חיים קרייזוירט זצ"ל דומים לצופה העומד על המגדל, בהבנתם העמוקה ובדעתם הרחבה, שהיא דעת תורה, צופים גדולי הדור למרחוק, כאילו עומדים הם על מגדל רם ונישא, ורואים משם את הנולד.

מאז ומתמיד השכילו החכמים להתריע על סכנות שונות הצפויות לכלל ולפרט, בשעה שהעם כלל לא הבין מה הם חוששים, עד עצם היום הזה נהנים אנו עצה ותושיה מכח ראייתם של חכמי הדור, כח זה כולל גם את ראיית הנולד, וגם את ראיית הבעיות העומדות על הפרק על כל צדדיהם.

הרב מבריסק רבי יצחק זאב סולווייציק זצ"ל רגיל היה לומר, אבא רבי חיים זצ"ל היה רואה למרחק של ששים שנה, אני רואה את מה שקורה היום, ורבים אחרים נדמה להם כאילו גם הם רואים, אך באמת אינם רואים כלל. (לקח טוב שלח)

באגרות החזון איש זצ"ל (ח"ג צ"ב) כותב וז"ל: השיטה לעשות את התורה לחלקים שונים, הוראה באיסור והיתר חלק אחד, והוראה בשוק החיים חלק שני, להיות נכנעים להוראות חכמי הדור בחלק הראשון, ולהשאיר לחופש בחירתם בחלק השני, היא השיטה הישנה של המינים בירידת היהדות באשכנז, אשר הדיחו את עם ישראל עד שיתערב בגוים, ולא נשאר לפלטה. ההפלאה בין הוראת איסור והיתר, להוראת הגדרים והגזירות, הפלאה זו היא גלוי פנים בתורה, ומבזה תלמידי חכמים, ונמנים בין אלו שאין להם חלק לעוה"ב ונפסלים לעדות.

מעשה היה בבני משפחתו של יהודי שנזקק לניתוח מסוכן בליבו אשר פנו אל החזון איש שיכריע בעצתו, מאחר והרופאים סבורים שהניתוח יגרום כמעט ודאי למוות, ומאיך אין סיכויים לחולה להישאר בחיים ללא ניתוח.

כדרכו שאל מיד לפרטי המחלה, ואחר כך שירטט על גבי נייר את צורת הלב וחדריו, וציין בשרטוט כיצד על המנתחים לבצע את הניתוח למען יוכתר בהצלחה.

בני המשפחה הביאו את השרטוט לפני פרופ' נרדי, שחקר אותם מי הוא המומחה שערך את השרטוט, ופתר בזה את הבעיה המסובכת של החולה, ולפי שרטוטו של החזון איש בוצע הניתוח בליבו בהצלחה והחולה יצא בריא ושלם.

ובו נכתב לכ' הרש"ז נ"י שלוכסל"ה לנרדי, הלא ידעת כי אין דרכי ודרכיך לבא בויכוחים, ולכן הידעת ושמעת ואפרט לך בציור זה, הנושא הכללי [מקום הציור] נא להראות זה להנ"ל וכפי דעתו בזה נא לשמוע, כי הוא בפקו"נ אם אינכם נוסעים היום תוך 24 שעות המצפה לרפואתו במהרה מנאי אי"ש.

מדובר בניתוח לב נדיר, שהביא לימים את ר' שמואל זומרפלד מברוקלין, שיעץ פעם לרופאים עקב מקרה של חולה מסוכן שטיפל בענייניו דרך חדשה בניתוח לב פתוח דרך הגב, ושירטט על גבי נייר את מסלול הניתוח בקווים ברורים כפי שזה מצטייר מתוך שיטה חדשה שפיתחו מדענים רוסיים רק שנתיים לאחר מכן.

הרופאים השתוממו ושאלו לזהותו של המשרטט הגאוני שרשם זאת בצורה כה בהירה והתפעלו לשמוע, כי הוא יהודי גאון העוסק רק בתורה כל ימיו המתגורר בבני ברק, ושמו רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל.

שירטוט זה שנמצא אצל רבי משה רוטשילד זצ"ל שלימים ייסד וניהל את בית הרפואה 'מעיני הישועה' נכתב במקור על גבי פיסת נייר, נייר גס בצבע חום ששימש כשקית אריזה.

רבי משה רוטשילד ז"ל מייסד בית הרפואה מעיני הישועה צילם העתק מהשרטוט הנ"ל

תמיד התרשמתי אמר פרופסור אשכנזי רושם עמוק מן העובדה שמציג שאלות נכונות שצריכות להישאל, ושואל בטעם, השאלות לימדו, על ישרות השכל ועל הבנה חודרת בנוירולוגיה ובאנטומיה, כמו בכירורגיה המוחית, בשאלות שהעביר אלי, קלע תמיד אל נקודת השורש אל מוקד הבעיה, והיה כמו לופת אותה בלב-לבה.

ואמנם בכמה מקרים גורליים שיניתי את דעתי, שנתרשמתי רושם חדש לאור דבריו הצודקים.

בספר החזון איש בדורותיו של ר' אהרן סורסקי הוא מביא ראיון שערך עם הפרופ' אשכנזי בשנת תשכ"ט בו הוא מתרפק על שהיה לו קשר קבוע עם החזו"א, והוא מספר בין השאר:

זכורני מקרה אחד בחולה מסוכן שהייתי מהסס אם לנתחו, והחזו"א שאל במכתב לפשר ההיסוסים שלי, האם בשל סיבה זו או אחרת, ופירט את שתיהן.

הצגתי באותו יום בשעת הרצאה לפני סגל הרופאים את מכתבו של החזו"א ואמרתי, ראו איך ניסח בשני המשפטים הקצרים האלה את כל צדדי הבעיה המצויה לפנינו, בעת שבדאי כל אחד היה ממלא בזה כרכים שלמים.

כן הדגיש הפרופ' כמעט כל פעם אחרי מגע חדש עם החזו"א הייתי נשאר משתומם, ולכן הוא כמעט האישיית היחידה בחיי שעשתה עלי רושם חזק ובל ימחה.

יש בימינו מה שקרוי 'טרוסט של מוחות' (סיעור מוחות) צוות משולב של מאות מדענים ומחשבים אלקטרוניים המסוגל לפתור כל בעיה בכל שטח, לעיני רוחי הצטייר החזו"א כמי שמקפל במוחו הרבה יותר ידע ושכל, יותר מכל שפע הידע האצור בכל מאות המדענים והמחשבים.

כעבור כמה שנים נכנס מתמחה לחדרו של פרופסור אשכנזי והביט במסגרות שעל הקיר מסגרות נושאות תעודות מאוניברסיטאות נחשבות בכל רחבי תבל, לצידן תמונה לא

גדולה ממנה נשקפת דמותו של רב עטור משקפיים, זה בטח סבא שלך הפטיר המתמחה לעבר הפרופסור?

ממש לא השיב הפרופסור מיניה וביה, כל המסגרות מזכירות לי כמה אני יודע, והתמונה שלו נועדה להזכיר לי כמה אני עדיין לא יודע...

אל החזון איש זצ"ל הגיע יהודי עשיר להתייעץ בקשר לרכישת מגרש לצורך בניית בנין גדול, הוא פרש לפני החזו"א את תוכניות הבניה, והצביע על מקום דירתו, וכן מיקום בית הכנסת, בית המדרש, וכולל אברכים, וכן מקווה טהרה בקומת המרתף.

לאחר כמה שאלות הבהרה, בקשו החזו"א להביא אליו מספר אבנים מקרקע המגרש, העשיר אסף את התוכניות ויצא.

בדרכו לחיפה הרהר בבקשת החזו"א שנראתה לו מוזרה לשם מה רוצה הוא לראות אבנים מהמגרש? למחרת חזר לבית החזו"א והניח על שולחנו מספר אבנים מהמגרש.

החזו"א בחן את האבנים בתשומת לב, עיין בספרים ושוב בחן את האבנים ושוב עיין בספרים, ואז אמר לו שהדבר אפשרי ומברכו שתשרה השכינה במעשי ידיו.

היהודי יצא מבית החזו"א שמח וטוב לב, נסע לבעל הקרקע ורכש את המגרש, ומשם פנה למהנדס ידוע והציג בפניו את תוכניתו כדי להתייעץ איתו.

המהנדס הביע פליאה שהוא בא להתייעץ לאחר שכבר רכש את הקרקע, המהנדס הבהיר שהתכניות אפשריות מלבד זו של בניית המקווה, שלא ניתן לבצעה בשום אופן, בגלל שהקרקע סלעית ביותר. היהודי הסביר למהנדס שלא היה שומר תורה ומצוות שהוא כבר התייעץ עם החזו"א שעיין בתוכניות בדק את האבנים ואף ברכו בהצלחה.

המהנדס חיך ושאל בלעג באיזו אוניברסיטה למד הרב? ואיזה תואר אקדמי יש לו. היהודי ביקש שהמהנדס יפגש עם החזו"א ואכן נקבעה הפגישה.

המהנדס שקיוה לפגוש אדם הדור בלבשו, המוקף ספרי מדע נדהם לראות לפניו אדם קטן קומה, לבוש בפשטות היושב ליד שולחן ישן ורעוע העמוס בספרי קודש. לאחר שהביע המהנדס את דעתו לפיה אין שום אפשרות לחצוב במקום לצורך בנית מקוה, הראה לו החזו"א בגמרא דברי חז"ל, על סוג זה של האבנים שהוא נמס במים ומתרכך, והוסיף לו עוד כמה דברי הסבר, המהנדס עזב את ביתו של החזו"א כשהוא מוקסם מחכמתו הרבה של גדול הדור שכולה נבעה מהתורה הק' ומדברי חז"ל הקדושים.

סיפר רבי בנימין אריה גולדשטיין מהודאהז. בימי החשכה והאימה כשהגיעו הרוצחים הגרמנים יש"ו להונגריה גויסו רבים מיהודי עירנו לצבא ההונגרי, באמצע הלילה נכנסו החיילים גם לבית שלנו, ודרשו במפגיע שאבא הרב פישל גולדשטיין ז"ל ילך עימם לקצין ההונגרי, על מנת להתגייס לשרות הצבאי.

החיילים לא נתנו לו אפילו להיפרד מילדיו ומאשתו, רק משפט אחד הספיק אבא להגיד לנו טרם הלקחו.

"היום כאשר כולנו במצב סכנה, ואין מי שיודע מה טוב עבורו, לא כדאי שאדם יבחר לעצמו את גורלו, רק ילך לאן שיוליכוהו מן השמיים, ויקיים בנפשו את הפסוק נפלה נא בידי השם כי רבים רחמיו".

יהודי העיירה הנותרים השתדלו והתאמצו בתכסיסים שונים להימלט מפני הרעה, את הילדים הסתירו בתור פועלים אצל אחדים מאיכרי הסביבה שהסכימו להעסיקם בתמורה להחבאתם, היו מעטים שהוצנעו במנזרים.

אנכי המספר וששת אחי, באנו בליווי אמנו אל המקום בו נימסר לידי הגוי שאצלו נעבוד ונתחבא עד יעבור זעם, באותה

שעה עמדו שם יהודים רבים מבוגרים וילדים שחיפשו גם כן פתח להצלה.

אני ואחי עמדנו ביניהם, וחיכינו. והנה הגיע גוי אחד אוסטרי, ששערות ראשו סדורות וזקנו מגודל ומטופח, עושה רושם כאדם הגון, הוא חיפש ידיים עובדות ולכן רצתה אמה ללכת אליו.

אני בזכרי את דברי אבא, נתקפתי בחרדה ומשכתי אותה במעיל שלה בבכיה, "דעת תורה"!!! זעקתי, אבא אמר לא לבחור...

ואכן בגללי נשארה אמי על עומדה, ולבסוף צורפנו לקבוצה אחרת וכך עבדנו אצל כפרי יערן, תמורת ההסתתרות אצלו.

חלפו עלינו הימים, עד שהגיע בשורת השחרור, כשהשתחררנו פנינו לראות מה שלום מכרינו שבקבוצה הקרובה, זו הקבוצה שהיתה תחת פיקוחו של הגוי האוסטרי.

הנה כשהתקרבו נגלה לעינינו מחזה איום ונורא, כולם היו שרועים על האדמה כשהם הרוגים.

מה קרה? ברגע שנודע לו על השחרור, פקד הגוי עליהם לשכב ארצה, ורצח בדם קר את כולם בירות אקדח עד האחרון.

אנחנו בחסדי השם נצלנו.

בשבת אחרי הצהריים חזרנו לביתנו, ומצאנו את אבא יושב לבדו ומזמר שירי שבת, לבדו ישב, אולם הנה התקבצו ובאו כל שבעת ילדיו ואשתו אחד מהם לא נעדר.

מאז נקבע בליבי הדבר כדרך חיים, לא לבחור, כי אם ללכת להיכן שהשם יתברך מוליך אותי לשם אני הולך.

מעלת לימוד התורה ביחס לשאר המצוות

אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א): על המשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם" כל מצוותיה של תורה, אינן שוות לדבר אחד של תורה. ובאר הגר"א דהיינו למילה אחת של תורה. דהיינו שכל המצוות ביחד לא שוות ללימוד התורה.

וכך כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג). אין לך מצוה בכל המצוות כולן, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כולן.

מעלת לימוד התורה בשבת

כתב המקובל החסיד הרב רחמים שרים זצ"ל תלמידו של גאון המקובלים בירושלים הרב שאול חיים דוויק הכהן זיע"א בספרו שערי דרך החיים (ח"ג סימן קצה) וז"ל ושמענו מפי הרב יוסף חיים (הבן איש חי) שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת עכ"ד.

וכתב בספר שיבת ציון (ח"ב רלג, להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א): א"ל מו"א המקובל רבי סלמן מוצפי זצ"ל שצריך לומר י"ז אלף רבוא כי כך שמע מפי חכמי הקבלה שבירושלים (וזאת עפ"י הכתוב בספר עץ חיים למהרח"ו ובתקוני הזהר ועוד)

ואם כן 17 אלף ריבוא הוא מאה שבעים מליון. לפי זה לימוד תורה של שעה אחת בשבת, שווה כמאה שבעים מליון שעות של חול."

ומה שכתב הבן איש חי (שנה ב בהקדמה לפרשת שמות) ששעה אחת בשבת שווה כאלף שעות בחול, אמר לו אביו זצ"ל שהוא לאו דוקא ובדרך הפלגה כתב כן, (כמו שאומרים 'חמץ אפילו באלף לא בטל', ובאמת שגם ביותר מאלף, אינו בטל.)

חוברת זו שהנך אוחז בידך, נקראת בשקיקה על ידי כל שכבות הציבור, ורבים מוסרים מהם דרשות לציבור. ויש ביקוש להגדיל את התפוצה, כי אין הקומץ משיביע את הארי.

בסכום של 100 ₪ ניתן להדפיס כ-40 חוברות והנך שותף בזיכוי הרבים. של מאות שעות של לימוד תורה בשבת קודש, והכל יהיה נזקף לזכותך.

להקדשת חוברות

עם הנצחה לעילוי נשמת או לברכה

במחיר עלות ניתן להתקשר 054-8428679